УДК 649.1
ББК 47.11 (4 Укр) + 47.2(4Укр)

Олег Проців

Організація мисливства та рибальства у Богородчанському повіті середини XIX – початку XX ст.

Розглядається діяльність організації громадських мисливських організацій у Богородчанському повіті середини XIX- початку XX століття. Висвітлюється їх вплив на організацію мисливського господарства на території Богородчанського повіту.

Ключові слова: Богородчанський повіт, Галичина, мисливство, полювання, законодавство.

Одним із видів промислів та відпочинку було й залишається мисливство. Вагоме значення дичини як продукції харчування у Богородчанському повіті відзначав С. Павлік. Він вказував, що дичина складала 10% від всього споживання м’яса[1]. Тогочасні статистичні дані відзначали, що у 1897 році із Богородчанського повіту поштою вивезено 6 кг дичини, тоді як жодного кілограма не було ввезено.[2] Радник лісів п. Густав Летнер представив урядову статистику добутої у Галичині у 1878 році дичини: у Богородчанському повіті добуто 2 ведмеді,[3] у 1879 році – 17 кабанів, 3 вовки та 6 ведмедів[4]. У 1882 році серед усіх повітів Галичини відмічалось, що найбільше у Богородчанському повіті добуто дичини: 30 кабанів, 5 ведмедів, 1 вовка, 2 рисі[5]. У період з 1885 по 1901 рік у повіті добували від 11 до 55 голів козулі. Щороку в середньому у повіті добувалось близько 200-600 зайців, 20 кабанів, 300 перепілок, 20 диких качок. (Детальніше про чисельність добування дичини представлено у таблиці № 1)

Таблиця № 1

Добування дичини у Богородчанському повіті з 1885 по 1901 р.р.[6,7,8,9,10,11.]

	1885-1893 р.р.	1887	1888	1898	1900	1901
Олень	2			8	9	11
Козуля	249	25	21	11	55	62

Заєць	2392	263	315	286	564	654
Кабан	140	11	14	17	38	41
Ведмідь					1	1
Вовк	2				1	2
Рись	13		1	2		1
Лисиця	605	55	65	108	217	25
Куниця	79	16	1	31	28	32
Тхір	86	17	1	1	5	6
Видра	22	1	2			1
Дикий кіт	2	1				
Борсук	20	2	2	10	19	21
Глухар	7		2			
Тетерук	93	6		11		
Рябчик	322	32	106	15	50	49
Фазан	1					
Куріпка	450	59	210	11	81	75
Перепілка	2425	168	400	74	93	97
Вальдшнеп	755	75	45	140	362	358
Бекас	215	26	60	3	9	17
Дика гуска	37		10		1	2
Дика качка	151	24	20	2	7	16
Орел, яструб, сокіл	1214	36	30	227	925	917
Сова	140	15	17	3	126	126

У мисливському сезоні 1921/1922 р.р. у Богородчанському повіті добуто 33 кабани[12].

З приходом після Першої Світової війни у Галичину Другої Речі Посполитої точний облік добутої дичини у розрізі повітів занедбується. На відміну від сучасного часу, при якому ефективність ведення мисливського

господарства визначається кількістю облікованої дичини державними чиновниками, ефективність ведення мисливського господарства у Галичині початку XX ст. визначалась фактично добутою під час колективних полювань дичиною. Кращим господарством вважалось те, в якому мисливець за день добув більше дичини. Власникам мисливських господарств, які старались опублікувати результати полювань у спеціалізованих мисливських періодичних виданнях, історики завдячують можливістю отримати інформацію про ефективність ведення мисливських господарств, вправних мисливців тощо.

Так, згадка про проведення полювань у Богородчанському повіті датована 1904 роком. У статті «Відомості із Богородчанського повіту» йшлось про мисливське господарство, розташоване у селі Лисець. Площа господарства складала 8400 моргів, яких 4400 моргів – ліси, а 4000 моргів – польові угіддя. Угіддя знаходились на території гмін Старий Лисець та Посіч. Вказувалось, що у господарстві велику увагу звертали на знищення хижаків, за їх добування віддавна виплачували винагороду.

Для ефективнішого добування хижаків тут використовували матеріальне стимулювання грошовими преміями. Завдяки тому, що за кожну добуту голову рисі виплачувались премії у розмірі 20 крон, у цьому господарстві за період з 1890 по 1895 рік її було добуто 10 голів і повністю знищено. Для зменшення популяції лисиці її виловлювали з нір. Зокрема, лише у 1904 році із нір викопано 15 молодих лисиць, а старих було відстріляно при норі. Відзначалось, що зважаючи на таку боротьбу із хижаками, значно піднялась чисельність козуль.

Добування мисливських видів тварин у мисливському господарстві у Лисці у (1894-1903 р.р.)[13].

Рік	Олень - самець	Олень - самка	Козуля - самець	Козуля - самка	Великий кабан	Середній кабан	Однорічний кабан	Заєць	Тетерук	Рябчик	Куріпка	Вальдшнеп	Бекас	Дика гуска	Рись	Дикий кіт	Лисиці			Борсуки		Куниці				Тхори		Бродячі собаки	Бродячі коти
																						Лісова		Кам'яна					
																	Взимку	Влітку	Молоді	Взимку	Влітку	Взимку	Влітку	Взимку	Влітку	Взимку	Влітку		
1894						1		4				60			3		2	6			2	1						9	16
1895								6	2			26		3	1		2	5									1	5	14
1896						1	2	29	1			32					4	8					4					11	15
1897			1					8				40	2				7	7			3		1					12	23
1898								11	2			43					8	12			2		9				1	16	25
1899								11		1		36						20	4			2	6				1	26	19
1900	1		3		1	4		25		4		51	2				7	19	3		1		1					52	32
1901			9		1			43	2	5	2	119			1		8	17	10		1	1	1					35	9
1902	1		15					53	7	5	16	80		1		2	12	4	6			1	2					30	19

1903	2		12					41	6	1	28	85				1	5	15			2		2				3	27	13
Всього	4		40		2	6	2	231	20	16	46	572	4	4	5	3	55	113	23		11	5	26				6	223	185

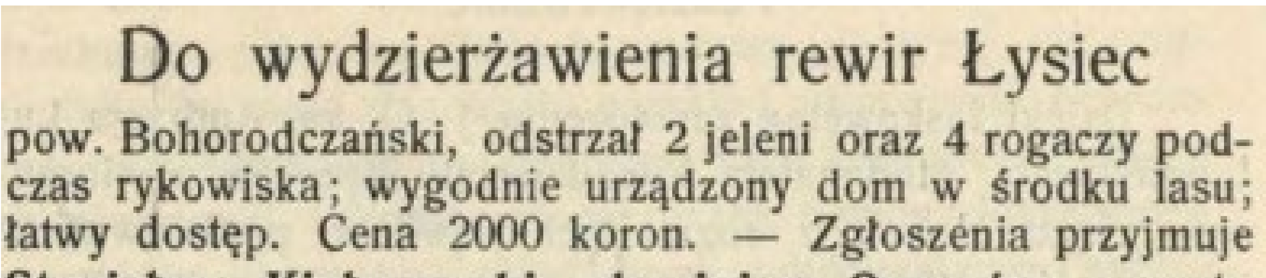
У статті «Мисливські звіти» (1900 р.) вказувалось, що у 4. 11.1900 р. у селі Лисець, де власником мисливських угідь був граф Едмунд Шакі, барон Стефан Яшенський добув оленя (роги – чотирнадцятка),[14] а у статті «Кореспонденція» (1905 р.) описано полювання у с. Старий Лисець, 3 грудня 1904 року, що відбулось на площі, у 300 моргів. Було проведено 6 нагінок і добуто 28 зайців, 2 лисиці, 1 рябчика. Королем полювання, тобто, мисливцем, який добув найбільше трофеїв, був генерал-майор Нахоцький: сам добув 9 зайців[15]. Часопис «Ловець» (1910 р.) описував випадок на полюванні біля села Лисець в урочищі «Литовичі», де було добуто великого дикого кота. Тварина була довжиною 128 см і висотою 42 см[16]. У цьому ж часописі описувались полювання в урочищі «Мочари» біля Богородчан. Зокрема, полювання 20 грудня 1913 року на площі 400 моргів, коли було добуто 26 зайців, 3 лисиці, одну козулю,[17] а 28 січня 1922 року добуто 67 зайців, 1 лисицю на площі двісті моргів. Цей мисливський ревір знаходився у власності графа Шонборна.

Відзначався у повіті добрий стан дичини завдяки старанням комісара поліції Ельснера, який організовує рейди[18]. Тогочасні дослідники мисливства Богородчанського повіту відзначали, що східна частина повіту до села Старуня є низинною частиною повіту. Полювання тут проводилось переважно на зайця, куріпку, перепілку, вальдшнепа. В цій частині практично відсутні болотні птахи та козулі. Однак, великої шкоди мисливству завдають браконьєри.

Інша частина повіту є лісистою і тягнеться від села Старуня в бік гір Сивулі та Середньої. В цій частині повіту є багато ведмедів, оленів, глухарів, козуль. Тут також краще ведеться мисливське господарства, а саме: підгодовують дичину та охороняють її від браконьєрства. Вказувалось, що найгірше мисливське господарство ведеться у Солотвино, власником якого є барон Лібіг. Причиною такого стану є те, що він проживає у Чехії і контролює лише власні нафтові промисли у Битковві, а до мисливства у нього руки не доходять. Відзначалось, що ліси у Богородчанському повіті були у

власності сім'ї графів Потоцьких і Коссаковських, а пізніше при поділі Польщі перейшли у власність Шакі, Штадіонів і барона Лібіга. З 1911 року ліси повіту в основному знаходились у власності графа Жищевського[19]. Відзначалось, що 9 тис. моргів поля у повіті було продано греко-католицькому єпископу Хомишину, який вів зразкове мисливське господарство[20]. У статті «Іванівка» відзначалось, що у 20-тих роках XX ст. у Богородчанському повіті було 55 тис. моргів лісу, в яких щорічно рубали біля 125 тис. м^3 деревини. Зокрема, до фундації сиріт Митрополита Шептицького у Посічі відносились 3614 моргів лісу, графині Кристини Шьонборн у Богородчанах належало 6412 моргів. Частина лісів (42 тис. моргів лісу) належала барону Яну Лібігу і спілці з Рейхенберга у Чехії, отцям Домініканам – 2334 моргів[21].

На відміну від теперішніх непрозорих підходів надання у користування мисливських угідь у Галичині та Другій Речі Посполитій мисливські угіддя надавались на конкуретних засадах. У пресі публікували оголошення про організацію аукціону. Зокрема, у 1914 році надрукували оголошення про можливість оренди права полювання у ревірі Лисець для відстрілу 2 оленів, 4 козуль за ціною 2 тис. крон[22].

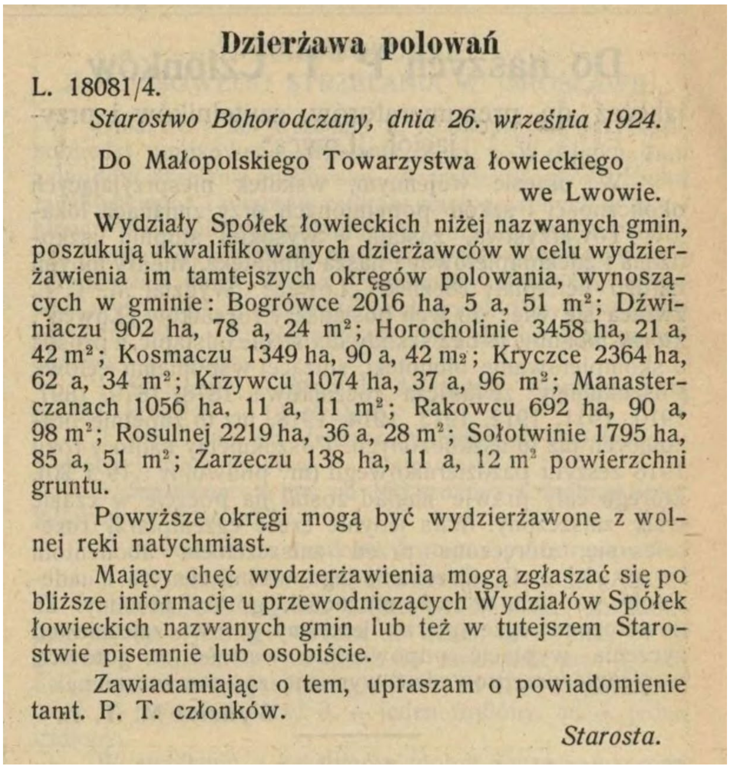

Do wydzierżawienia rewir Łysiec

pow. Bohorodczański, odstrzał 2 jeleni oraz 4 rogaczy podczas rykowiska; wygodnie urządzony dom w środku lasu; łatwy dostęp. Cena 2000 koron. — Zgłoszenia przyjmuje **Stanisław Kiełczewski, dominium Oszczów, poczta Dołhobyczów, gub. Chełmska.**

А 26 вересня 1924 року староста Богородчанського повіту звернувся до Малопольського мисливського товариства, вказавши, що низка мисливських спілок шукає для оренди права полювання кваліфікованих

орендарів права полювання у селах: Бугрівці на площі 2016 га, Дзвиняч – 902 га, Горохолино –3458 га, Космач –1349 га, Кричка – 1074 га, Монастирчани –1053 га, Раковець – 692 га, Росільна –2219 га, Солотвина – 1795 га, Заріччя – 138 га. Пропозиції щодо оренди пропонували направляти керівництву Богородчанського повіту[23].

Dzierżawa polowań

L. 18081/4.

Starostwo Bohorodczany, dnia 26. września 1924.

Do Małopolskiego Towarzystwa łowieckiego we Lwowie.

Wydziały Spółek łowieckich niżej nazwanych gmin, poszukują ukwalifikowanych dzierżawców w celu wydzierżawienia im tamtejszych okręgów polowania, wynoszących w gminie: Bogrówce 2016 ha, 5 a, 51 m^2; Dźwiniaczu 902 ha, 78 a, 24 m^2; Horocholinie 3458 ha, 21 a, 42 m^2; Kosmaczu 1349 ha, 90 a, 42 m_2; Kryczce 2364 ha, 62 a, 34 m^2; Krzywcu 1074 ha, 37 a, 96 m^2; Manasterczanach 1056 ha, 11 a, 11 m^2; Rakowcu 692 ha, 90 a, 98 m^2; Rosulnej 2219 ha, 36 a, 28 m^2; Sołotwinie 1795 ha, 85 a, 51 m^2; Zarzeczu 138 ha, 11 a, 12 m^2 powierzchni gruntu.

Powyższe okręgi mogą być wydzierżawone z wolnej ręki natychmiast.

Mający chęć wydzierżawienia mogą zgłaszać się po bliższe informacje u przewodniczących Wydziałów Spółek łowieckich nazwanych gmin lub też w tutejszem Starostwie pisemnie lub osobiście.

Zawiadamiając o tem, upraszam o powiadomienie tamt. P. T. członków.

Starosta.

Практично будь-яка професійна діяльність людини потребує об’єдання з метою відстоювання власних інтересів через вплив на органи влади та лобіювання корисних для певної професійної групи законів тощо. Мисливці завжди були, є і, напевно, в подальшому залишаться вищою суспільною стратою, саме тому їм вдається ефективно відстоювати власні інтереси. Після прийняття у 1875 році Першого мисливського закону Галичини у Львові у 1876 році утворюється «Галицьке мисливське товариство», яке поширювало свою діяльність на всю Галичину. На перших зборах товариства, які відбулись 24 квітня 1876 року, його головою обрано визначну особистість свого часу – графа Володимира Дідушицького. Вже через два роки товариство з 10 січня 1878 року починає видавати журнал «Ловець». На противагу сучасним мисливським товариствам, Галицьке мисливське

товариство не ставило собі за мету самостійно вести мисливське господарство, а лише лобіювати в цілому інтереси мисливства Галичини. До основних обов'язків членів товариства належала підтримка статутних вимог. При вступі у товариство передбачалась сплата вступного внеску у розмірі 2 злотих та щорічного внеску – 5 злотих[24].

Практично у всіх 74 повітах Галичини були організовані філії цього мисливського товариства. Його представники (делегати) розподіляли повіт на ділянки, в яких вони здійснювали нагляд у галузі мисливства. Історія зберегла імена членів товариства, які репрезентували його у Богородчанському повіті. У 1883 році громадський нагляд відповідно до рішення зборів у Богородчанському та Надвірнянському повіті здійснював Гжегож Глуховський[25]. У 1897 році керівником лісів у Лисці був Ян Слама, а Людвік Гапари – секретарем повітової ради[26]. У 1913 році керівником Богородчанської філії Галицького мисливського товариства стає Ян Врла,[27] у цьому ж році до товариства вступив Йозеф Пленкєвич з Богородчан,[28] а у 1914 році – Людвік Радванський з Богородчан[29]. Відповідно до списку членів Галицького мисливського товариства у 1914 році у Богородчанському повіті налічувалось семеро осіб, а саме: Гроєдлер Антоній з Солотвино, Кінчик Зиґмунд, Моравіцкий Антоній, Радванський Людвік з Богородчан, Шупік Едвард та барон Лібіг – керівник управління лісів з Солотвино та Сейнер Томаш з Лисця, Ян Врла з Старих Богородчан. Асоційованим членом було Мисливське товариство з Богородчан[30]. Новій владі – Другій Речі Посполитій, не сподобалась назва «Галицьке» і, щоб затерти українську ідентифікацію, його перейменовують на «Малопольське мисливське товариство». Першим керівником філії Малопольського мисливського товариства у повіті був керівник місцевого суду Кордасєвич[31]. У період з 1924 по 1934 р.р. членами Малопольського мисливського товариства у Богородчанському повіті були Владислав Думанський з Горохолина, Єжи Фабрицій з Богородчан, Зигмунт Кужвель з Порогів[32,33,34,35,36].

Вперше товариство, що орендувало мисливські угіддя у Богородчанському повіті, було організоване у Солотвино у 1879 році. Ініціаторами створення товариства були Станіслав Янишевський і Францішек Хесс. Відповідно до статуту кожен член товариства сплачував по 5 золотих за оренду права полювання. Крім того, додатково члени товариства були зобов’язані сплачувати членські внески у розмірі 8 золотих. Товариство обирало керівництво, яке складалось з семи осіб. До керівництва товариства входили керівник та бухгалтер, і лише ці двоє мали право представляти товариство у виконавчій та судовій владі. Кожен член товариства повинен був самостійно або через свої підопічних слідкувати за виконанням вимог мисливського законодавства. Члени товариства або запрошені гості мали право полювати на угіддях товариства лише після отримання сертифікату, який видавав керівник товариства. Сертифікати були іменними, передача їх іншим особам була заборонена. Кожен член товариства мав право полювати самостійно або із своїм гостем на хижаків та перехідну (перелітну) дичину відповідно до визначеного мисливським законом часу. На мисливських тварин, які постійно знаходяться в мисливських угіддях товариства, можна було полювати в дні, визначені при голосуванні на відкритих зборах товариства, але кількість днів не повинна була перевищувати двох днів на тиждень. Товариство визначало план полювання на мисливський сезон, який доводили кожному члену товариства. У плані вказували дату колективних полювання на кожних мисливських угіддях. План було складено так, що на одних і тих самих мисливських угіддях не полювали більше двох разів. Враховуючи, що мисливський закон забороняв відстріл самиць козуль, при відстрілі самиці козулі винуватець повинен був сплатити штраф у розмірі 5 золотих. Дичина, добута на полюванні, ставала власністю мисливця, який її добув. Номера на полюванні визначались шляхом жеребкування. Добута обслугою дичина розподілялиась між членами товариства відразу після проведення полювання між членами полювання шляхом жеребкування, в якому брали участь лише ті мисливці, які в цей день взагалі нічого не

відстріляли. Всі члени товариства зобов’язувались боротись з браконьєрством, відбирати у браконьєрів зброю, а порушників передавати відповідним органам. Для боротьби з браконьєрством у товаристві був фонд для преміювання. Особам, які конфіскували у браконьєрів зброю, платили по 2-3 золотих за кожну конфісковану одиницю зброї. У випадку добування хижої тварини обслугою її виставляли на аукціон, а ліснику виплачували премію, решта грошей йшла до каси товариства. Керівником полювання обирали мисливця, який найкраще знав мисливські угіддя. За порушення правил на членів товариства накладався штраф – 1 золотий, а за повторне порушення – 2 золотих. За несплату штрафу виганяли з товариства. Було передбачено, що товариство існувало на термін укладання договорів про оренду права полювання. У 1879 році товариство уклало угоди про оренду права полювання до 1883 року у селах Солотвино, Дзвиняч, Заріччя, Яблунька, Кричка, Кривець, Раковець, Пороги і Бугрівка за ціною 32 золотих 40 центів, Битків, Манява, Монастирчани, Маркова, Бабче, Глибока, Хмелівка, Розсільна і Космач – за 54 золотих 50 центи, Жураки –5 золотих, Старуня –10 злотих 20 центи. Головою товариства у 1879 році було обрано Гесса, касиром Ходола, заступниками голови товариства були Фабріци та Ковінський. Серед членів товариства – Адам Бжезіцкі, Станіслав Янішевський, Антоні Весел, Адольф Фабріци, Францішек Хесс, Еміл Шупік, Мейсвер, Йозеф Шмідт, Кароль Яутшке, Едуард Шупік, Міхал Ковінські, Леопольд Ятске, Йозеф Ходола[37].

Oleg Protsiv

It is considered organization activity of public hunting organizations in Bogorodchany County in the middle nineteenth and early twentieth century. It is highlighted their effect on the organization of hunting at the territory of Bogorodchany County.

Key words:, Bogorodchany County, Halychyna, hunting, legislation.

Рассматривается деятельность общественных охотничьих организаций в Богородчанском уезде середины XIX-начала XX века. Освещается их влияние на организацию охотничьего хозяйства на территории Богородчанского уезда.

Ключевые слова: Богородчанский уезд, Галичина, охота, охотничье законодательство.

---

[1] Pawlik S. Handel zwierzyną, rybami i rakami w Galicyi // Łowiec. – 1899. – № 1. – S. 2-6.

[2] Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych. – Lwów, 1898. – T. XVII, zeszyt I. – S. 33-49.

[3] Kronika//Łowiec. – 1880. – № 2. – S. 30.

[4] Kronika//Łowiec. – 1881. – № 1. – S. 14.

[5] Wykaz ubitej w Galicyi w roku 1882 zwierzyny wedlug podan c. k. Starostw. //Łowiec. – 1883. – № 6. – S. 99.

[6] Myśliwstwo na wystawie Paryskiej // Łowiec. – 1900. – № 24. – S. 2.

[7] Wykaz zwierzyny, ubitej w ciągu roku 1887 //Łowiec. – 1888. - № 8. – S.134.

[8] Wykaz zwierzyny, ubitej w ciągu r. 1888 zestawiony na podstawie dat urzędowych przez G.Lettnera, radcę lasowego //Łowiec. – 1889. – № 7. – S. 110.

[9] Statystyka ubitej zwierzyny //Łowiec – 1900. – № 3. – S.37.

[10] Wykaz ubitej zwierzyny w r.1900 //Łowiec – 1903. – № 13. – S.150.

[11] Statystyka ubitej zwierzyny //Łowiec – 1903. – № 14. – S.162.

[12] Zestawienie ilości dzików ubitych we wschodniej Małopolsce w sezonie l921/l922. // Łowiec. – 1922.– № 7. – S.10.

[13] Korespondencye//Łowiec . – 1904. – № 23. – S.295-296.

[14] Sprawozdania łowieckie. // Łowiec. – 1900.– № 22. – S.342.
[15] Korespondencye // Łowiec. – 1905.– № 1. – S.9.
[16] Korespondencje. // Łowiec. – 1910.– № 6. – S.68.
[17] Wrla Jan Korespondencje. // Łowiec. – 1914.– № 3. – S.33.
[18] Brogowski Jan. Korespondencje. // Łowiec. – 1922.– № 3. – S.8.

[19] Materjały do memorjału w myśl odezwy Wydziału Oałic. Tow. łow. umieszczonej w nr. 12. 1914 roku. // Łowiec. – 1914.– № 15-17. – S.196.
[20] Graf Stanisłalw Korespondencje. // Łowiec. – 1929. – № 7 – S. 113.
[21] Iwanówka // Łowiec. – 1924. – № 2. – S. 27.
[22] Łowiec. – 1914.– № 18-19. – S.212.

[23] Łowiec. – 1924. – № 11 – S. 174.

[24] Проців О. Р. Діяльність Галицького мисливського товариства в кінці XIX – на початку XX ст. // Проблеми вивчення й охорони тваринного світу у природних і антропогенних екосистемах. Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 50-річчю з часу опублікування регіонального зведення «Животный мир Советской Буковины» (м. Чернівці, 13 листопада 2009 р.). – Чернівці: ДрукАрт, 2010. – С. 216-222.

[25] Kalędarz myśliwski i rybacki na rok 1888. – Lwów: Galicyjskie towarzystwo łowieckie, 1888. – S.100-101.
[26] Lista delegatów powiatowych // Łowiec. – 1897.– № 2. – S.21.
[27] Sprawy Towarzystwa. // Łowiec. – 1913.– № 7. – S.87.
[28] Sprawy Towarzystwa. // Łowiec. – 1913.– № 9. – S.107.
[29] Sprawy Towarzystwa. // Łowiec. – 1914.– № 12. – S.152.
[30] Spis członków i delegatów Galicyjskiego towarzystwa łowieckiego wedle powiatów. – Lwów: polonia, 1914. – S.6.
[31] Brogowski Jan. Korespondencje. // Łowiec. – 1922.– № 3. – S.8.
[32] Sprawy Towarzystwa. Sprawozdanie z posiedzenła Wydziału M. T. Ł. w dniu 12. wrześnła 1928 r.// Łowiec. – 1924. – № 11 – S. 174.
[33] Protokuł posiedzenia Wydziału Wykonawczego w dniu 15 marca 1929 roku. // Drobiazgi myśliwskie // Łowiec Polski. – 1929. – № 15 . – S.239.
[34] Poradnik kalendarz myśliwski na1930 rok / pod red. Ejsmonda J. – rok III. – Warszawa: Skład glówny, 1930. – S 203.

[35] Protokół posiedzenia Wydziału Wykonawczego z dnia 27 czerwca 1934 r . // Łowiec. – 1934. – № 22 – S. 179.
[36] Kalendarz myśliwski na 1934 rok. – Warszawa: Polski związek Stowarzyszeń łowieckich, 1934. – S. 264.

[37] Janiszewski S. Towarzystwo myśliwskie Sołotwińskie//Łowiec. – 1879. – № 6. – S.83-85.

Проців О.Р. Організація мисливства та рибальства у Богородчанському повіті середини XIX – початку XX ст. // ГАЛИЧИНА. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. 2016. Ч. 28. С. 120-126.